

Horticultura bulgărească – un fir de praf în vistieria mondială de cunoștințe, priceperi și meșteșuguri

Автор(и): доц. д-р Славка Калъпчиева, ИЗК "Марица" Пловдив

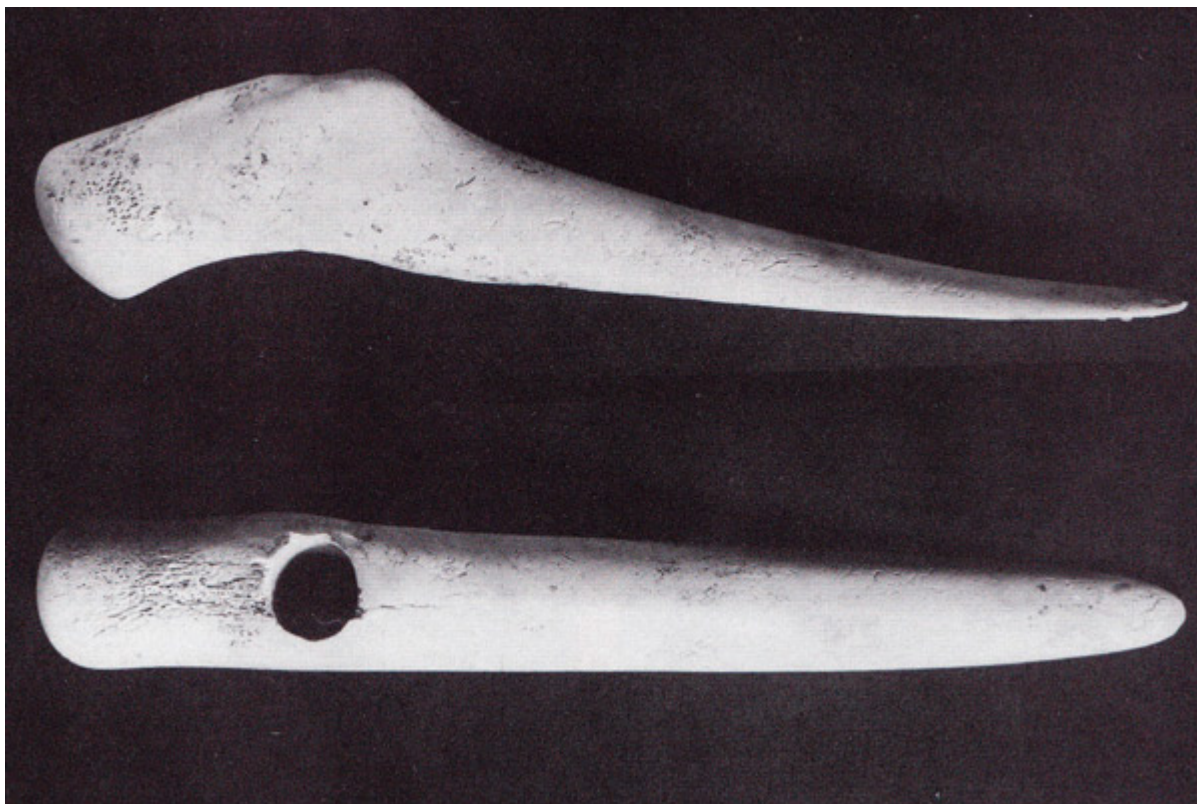
Дата: 17.01.2024 *Брой:* 1/2024

Prof. univ. dr. doc. Ștefan Bacvarov în „Horticultura bulgară – însemnări istorice” spune: „Printre contribuțiile poporului nostru la tezaurul mondial de cunoștințe, priceperi și meșteșuguri, un loc aparte îl ocupă dezvoltarea horticulturii. Pe baza realizărilor horticole ale popoarelor care au locuit pământurile noastre încă din antichitate, s-a creat o cultură specifică pentru producția de legume și semințe de legume, care, îmbogățită și adaptată condițiilor noastre agro-climatice, a fost transferată și altor țări.”

Potrivit numeroaselor monumente istorice, cultivarea și utilizarea plantelor legumicole pentru hrană erau cunoscute popoarelor civilizate.

Tracii sunt cei mai vechi locuitori ai pământurilor noastre. Pe lângă faptul că erau războinici viteji, ei cultivau în principal cereale, unele specii de fructe și într-o măsură mai mică legume.

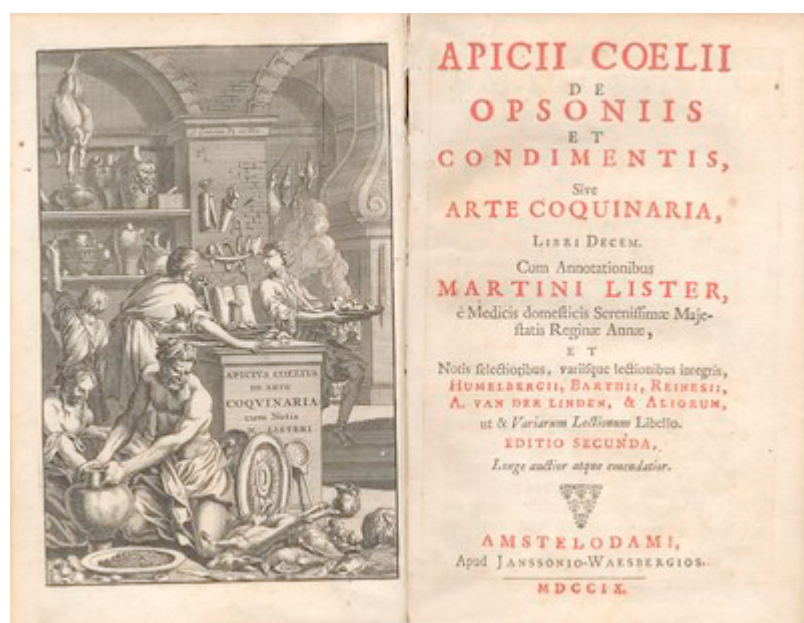
Soha (plugul trac)

În necropola preistorică de lângă Devnea, arheologii au descoperit o „soha” din corn de cerb – cea mai timpurie unealtă de săpat și de brazdă a muncii agricole.

Model de seceră din aur

A fost găsită o seceră metalică, similară ca formă cu cea din zilele noastre. Primele date despre producția de legume pe pământurile noastre datează din perioada romană. Romanii nu cunoșteau cartoful, nici nu știau ce sunt roșiile. Dar produceau cantități suficiente de ceapă, usturoi, nap, morcovi, praz, mazăre și linte. „Linteia în general era ținută într-o stimă deosebită, pentru că era considerată hrana care dă putere”.

Despre arta gătitului

Pe lângă săpăturile arheologice, aceste informații ne-au ajuns și din frescele păstrate în vilele romane (COLUMELLA), în scene care înfățișează banchete, din mozaicuri și dintr-un tratat culinar al lui Apicius, care a trăit în vremea lui Tiberius, adică în prima jumătate a secolului I d.Hr., și al cărui tratat se intitulează „Despre arta gătitului”.

Există informații abundente despre dezvoltarea agriculturii în cea mai semnificativă operă a literaturii noastre din secolul al X-lea, „Hexameronul” lui Ioan Exarhul Bulgariei. Din această perioadă datează și unul dintre monumentele fundamentale ale culturii horticole – enciclopedia anonimă bizantină „Geoponika”.

Moștenirea grădinarilor bulgari până în zilele noastre

La sfârșitul Primului și în timpul celui de-al Doilea Țarat Bulgar, odată cu introducerea ritului creștin al postului, se explică prezența numeroaselor referiri la producția de legume din ținuturile bulgare. În iconografia bisericească medievală a „Cinei cea de taină” din Biserica Boiana, sunt înfățișate unele legume – nap, praz, usturoi.

În Imperiul Otoman, aproape până la Eliberarea Bulgariei, agricultura s-a dezvoltat, dar a rămas semnificativ în urma agriculturii altor țări din Europa Occidentală. Cu toate acestea, consumul de legume a crescut; a apărut concurență între legumicultori, ceea ce a impus crearea „breslelor” horticole – organizații profesionale. Potrivit registrelor oficiale ale kadâului din Sofia, în secolele al XVII-lea, al XVIII-lea și al XIX-lea au existat 63 de bresle. Sub nr. 17 este înregistrată „Bresla legumicultorilor, numai din reaya-bulgari, care vindeau legume: ceapă, pătrunjel, spanac etc., numită oficial de autorități „ZARZAVATCHIYAN” sau „SEBZARZAVATCHIYAN”.

Din surse otomane (în principal din reglementări privind taxele și vămile) și din registrele populației și ale pământului deținut și impozitat, reiese că populația producea cantități semnificative de legume, o parte din acestea fiind vândute pe piață și, prin urmare, se plătea o taxă de piață – BACI.

LEGEA PRIVIND BACI-UL DE PIATĂ DIN VELIKO TÂRNOVO din secolul al XVI-lea spune:

„....Dacă legume și ceapă vin la piață în orașul menționat Târnovo, de la o căruță cu patru roți se va lua patru akçe baci, iar de la o căruță cu două roți – două akçe baci.”

În primele două decenii de după Eliberarea Bulgariei, natura producției nu s-a schimbat. Iată ce scriau agronomii publici (INSPECTORII) în rapoartele lor din anii 1890: N. N. Popov (1896, Burgas) „...grădinile sunt situate de-a lungul râurilor și fântânilor și dădeau multe și felurite tipuri de legume...”; J. Jekov (1911, Varna) „... LEGUMICULTURA se dezvoltă în zonele joase ripariene, .. Județul nu este lipsit de astfel de locuri..”; H.

Abadjiev (1896, Plevna) „...Legumicultura în județul Plevna este destul de bine dezvoltată..., începe și se încheie în cel mai obișnuit mod, când vremea se încălzește.”

Devine clar că în secolele al XVIII-lea și al XIX-lea, chiar înainte de Eliberare, începuse cultivarea ardeiului și a fasolei, precum și a roșiilor și cartofului aduse din America, iar din Europa Occidentală – a cicoarei, a diferitelor culturi de varză, cu excepția varzei căpățâne, etc. Se foloseau pe scară largă plante sălbatice – măcriș, ștevie, lobodă și păpădie. Legumele erau cultivate în condiții irigate și neirigate cu agrotehnici tradiționale și primitive. Metode de accelerare a producției se aplicau doar în producția de răsaduri – coșuri, vechi recipiente etc., umplute cu bălegar bine putrezit și așezate sub șoproane. Soiurile erau amestecuri sau populații. Semințele erau produse independent și schimbate între grădinari.

Călătorul francez Jacques Cheneau, care a călătorit prin Tracia în 1576, spune: „...în fiecare grădină există o roată de lemn, întoarsă de un cal care nu este condus de nimeni...Aceasta scoate apă dintr-o mare săpătură, iar această apă este distribuită după dorințele grădinarilor..”

Legume gata pentru piață, Ungaria, anii 1930

Datorită depopulării vastelor teritorii din Peninsula Balcanică cucerite de otomani, GURBETCHIYSTVO (practica colectivă a unui meșteșug specific) s-a răspândit pe scară largă. Astfel „...după ce au învățat arta grădinaritului la Constantinopol, ei (muncitorii sezonieri din Liaskoveț) – 3.500 de oameni (ziarul „Macedonia” – 1856) – s-au mutat în regiuni noi – Brașov, București (România), Iași – capitala principatului vasal al Moldovei; Belgrad,

Smederevo, Kragujevac (Serbia – 1853); Zagreb (Croatia); în 1887 (nota autorului Tani Gincev) lângă Sankt Petersburg, în Omsk, Novosibirsk (Rusia); mai târziu în 1905 – în împrejurimile Taşkentului (Uzbekistan), Germania, Franța, Polonia, Italia, țările cehe. Pentru poporul ceh, grădinarul bulgar a devenit un simbol al hărniciei, care a fost immortalizat în multe zicători: „Harnic ca un bulgar”, „Se trudește ca un bulgar”, „Un bulgar și un cal nu cunosc odihnă”. Primul grup de grădinari bulgari a plecat în America în 1901 și, potrivit ziarului „Grădinarul Bulgar”, până în 1930 erau 221 de grădinari care lucrau în SUA, 367 în Canada, 1.027 în Argentina, 222 în Uruguay. Primii care au plecat în Australia îndepărtată au făcut-o în 1928, iar cel mai mare număr de grădinari s-a stabilit în orașul Virginia, la 40–50 km de Adelaide.

Grădinarii bulgari ocupă un loc aparte în Ungaria. Există dovezi ale primei cooperative din 1860 în orașul Meduze – Banat. În urma unui sondaj din 1888, I. Gheșov a raportat că, potrivit statisticilor oficiale, 5.457 de grădinari din 329 de cooperative plecaseră în Austro-Ungaria. Cercetătorii maghiari ai horticulturii bulgare din Ungaria subliniază contribuția incontestabilă a grădinarilor bulgari la transformarea producției de legume la scară mică maghiare și a celei mărunte-marfă într-una stabilă!

Monument-fântână – grădinar bulgar cu soția și copilul, Ungaria

Tot bulgarii au introdus vânăta ca cultură în Ungaria. Contribuția grădinarilor autohtoni nu a rămas neapreciată de autorități. În Budapesta, în districtul 14, unde locuiau cei mai mulți bulgari, străzile au fost numite „Grădinarul Bulgar”, „Ardeiul”, „Vânăta”. A fost ridicată și o placă comemorativă în cinstea grădinarilor autohtoni.

La piață în Viena – grădinari din Polikraiște în Austria

Experiența emigrației grădinărești în continuă expansiune arată că grădinarii bulgari s-au descurcat cu succes cu această sarcină extrem de importantă și dificilă – dezvoltarea și adaptarea tehnologiei pentru producția comercială de legume la diferite regiuni geografice.

Iată câteva practici originale: Principiul principal respectat de grădinarii bulgari când deschideau grădini noi este: „Când faci o grădină, uită-te înapoi. Atâta timp cât poți vedea coșurile fabricii, continuă să bați pari. Nu merge mai departe.” Urm